

Toksokarozė – dažniausiai pasitaikanti šunų, kačių platinama liga Lietuvoje

Toksokarozė yra zoonozė, kurią sukelia apvaliųjų kirmėlių toksokarų *Toxocara canis* (apvalioji šunų kirmėlė) ir rečiau *Toxocara cati* arba *Toxocara mystax* (apvalioji kačių kirmėlė) lervos.

Toksokarozės sukėlėjai

Vystydamasis parazitas pereina kelias stadijas: suaugusi kirmėlė, kiaušinėlis, lerva. Suaugusios toksokarų kirmėlės gali būti 15–18 cm ilgio, jos gyvena šunų, vilkų, lapių, kačių bei kitų šuninių ar katinių šeimos atstovų plonosiose žarnose ar skrandyje.

Suaugusi toksokarų patelė per parą išskiria apie 200 tūkstančių kiaušinėlių, kurie nesubrendę su gyvūno išmatomis patenka į aplinką. Toksokarų kiaušinėliai dirvožemyje pradeda vystytis, kai aplinkos temperatūra pakyla iki +10°C. Optimalios vystymosi sąlygos yra +24+30°C temperatūra, oro drėgnumas 85 proc.,

dirvos – virš 20 proc. Esant tokioms sąlygoms toksokarų kiaušinėliai dirvožemyje subręsta per 5–8 dienas. Kiaušinėlių vystymuisi reikalinga šviesa, jie negali vystytis tamsoje, tačiau jautrūs išdžiūvimui bei tiesioginiams saulės spinduliams. Esant +37°C temperatūrai toksokarų kiaušinėliai žūsta per 5 paras, o temperatūrai pakilus iki +55°C – per 7 minutes. Toksokarų kiaušinėliai žemesnėje nei –15°C temperatūroje nustoja vystytis, pereina į anabiozės (ramybės) būseną, kurioje gali peržiemoti. Ant žemės kiaušinėliai gyvybingi gali išlikti kelerius metus.

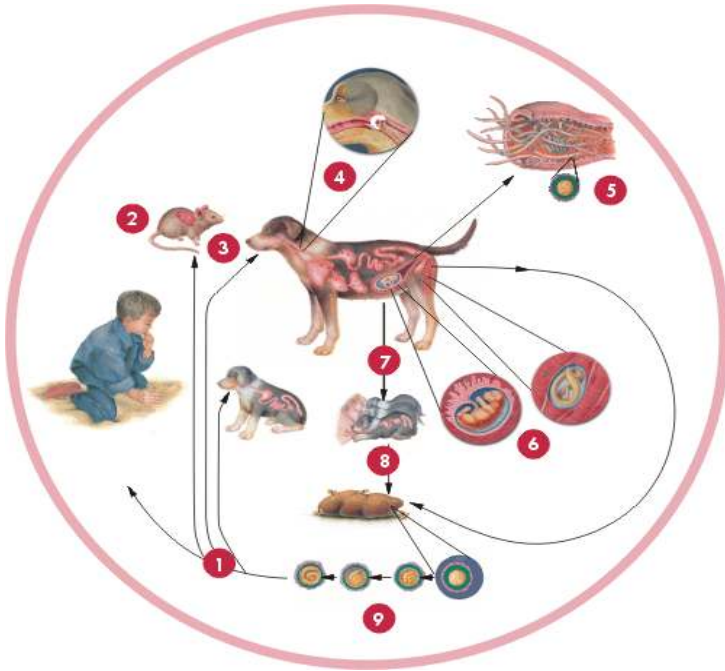
Pagrindiniai toksokarozės platintojai

Toksokarozės platintojai yra sergantys šunys ir katės, teršiantys savo išmatomis aplinką. Šuns, katės organizme toksokaros nuo kiaušinėlio iki suaugusių kirmėlių išsivysto per 60–90 dienų. Užsikrėtusių šunų žarnyne kirmėlės gyvena 3 mėnesius. Tik jų organizme kirmėlės suauga, subręsta ir išskiria kiaušinėlius.

Patys gyvūnai šiais helmintais užsikrečia prariję subrendusius toksokarų kiaušinius, esančius aplinkoje. Iš kiaušinių išėjusios lervos prasiskverbia į žarnų kraujo kapiliarus, po to su krauju patenka į plaučius. Iš čia jos bronchais ir trachėja atkeliauja į burną ir praryjamos į skrandį, čia lytiškai subręsta ir pradeda daugintis. Užsikrėtusios toksokarozė kalytės lervų dalis lieka organizme (vadinamoji miegančioji stadija). Šuningumo metu hormonai šias lervas pastimuliuoja – jos vėl pradeda migruoti per placentą pas šuniukus. Tokia kalė gali atvesti net keturias vadas šuniukų, užsikėtusių toksokaromis, nors pati papildomai ir neužsikrečia. Šuniukai gimsta su toksokarų lervomis plaučiuose ar kepenyse. Atvesti jaunikliai užsikrečia ir žįsdami motinos pieną ar ėsdami subrendusiais kiaušinėliais užterštą pašarą.

Kirminais užsikrėtę gyvūnai, ypač jaunikliai, gali sunkiai sirgti, būna liesi, išpūstais pilvais, gali vemti, viduriuoti su kraujo priemaišomis, kosėti, gali net nugaišti. Suaugę kirminai gali būti 15-18 cm ilgio, jie gali sudaryti kamštį žarnyne, išprovokuoti nepraeinamumą, kartais jie migruoja į tulžies pūslę, gali perforuoti (prakiurdyti) žarnų sienelę.

Įvairių šalių duomenimis apie 60–80 proc. ką tik gimusių šuniukų ir apie 20 proc. suaugusių šunų yra užsikrėtę toksokaromis. Šunų toksokarozė diagnozuojama tiriant išmatas ir nustatant kiaušinėlius. Tačiau tiriant išaiškinami tik suaugę kirminai, kurie išskiria kiaušinėlius. Net jei išmatose kiaušinėlių nėra, niekas negali garantuoti, kad šuniukas neturi toksokarų lervų.

Kaip užsikrečia žmogus?

Kadangi toksokarų kiaušinėliai bręsta dirvožemyje, todėl žmogus užsikrečia nuo nešvarių, žemėtų rankų, valgydamas neplautas uogas, vaisius bei daržoves, vaikai – žaisdami smėlio dėžėse, žaliose vejose, kuriose yra šunų ir kačių išmatų. Maisto produktai ar kiti paviršiai toksokarų kiaušinėliais gali būti užteršti su dulkėmis, juos gali pernešti tarakonai, musės. Užsikrėtimo šaltinis gali būti ir vanduo, užkrėstas toksokarų kiaušinėliais. Žmogus tiesiogiai nuo šuns užsikrėsti negali, nes toksokarų kiaušinėliai iš gyvūnų žarnyno pakliuvę į aplinką būtinai turi pereiti vystymosi etapą dirvožemyje, kad subręstų. Tačiau šunys gali pernešti kiaušinėlius, kurie ant jų kailio ar liežuvio patenka nuo užterštos aplinkos voliojantis žolėje ir pan. Užsikrėsti

galima visus metus, tačiau didžiausia tikimybė užsikrėsti išlieka vasaros – rudens mėnesiais, kada susikaupia didžiausias subrendusių kiaušinėlių kiekis ir yra žymiai dažnesnis žmonių kontaktas su dirvožemiu.

Patogenezė

Žmogus yra atsitiktinis šio parazito šeimininkas, toksokaroze užsikrečia toksokarų kiaušinėliams per burną patekus į virškinimo traktą. Žmogaus žarnyne kiaušinio apvalkalėlis ištirpsta, lerva išsilaisvina ir, išsiskverbusi į žarnos gleivinę, patenka į kraują. Kraujas nuneša lervas į kepenis, širdį, plaučius, inkstus, kasą, akis ir kitus organus, kur jos ir pasilieka. Žmogus yra toksokarų vystymosi aklavietė. Lervos žmogaus organizme nesidaugina, neauga, nesikeičia, tik retkarčiais suaktyvėja ir pradeda migruoti, dirgindamos ir žalodamos audinius. Per ilgą laiką jos apsitraukia kapsulėmis, po to suyra. Žmogus nuo žmogaus toksokaroze užsikrėsti negali, nes parazitai neišsivysto iki suaugusių kirmėlių ir neišskiria toksokarų kiaušinėlių.

Kas įtakoja ligos plitimą?

Visame pasaulyje, tame tarpe ir Lietuvoje, nenutrūkstamai didėja naminių šunų skaičius. Esant dideliame šunų skaičiui, kurių dalis yra be priežiūros, aplinkos užterštumas šunų išmatomis tampa vis aktualesnė problema visame pasaulyje. Tam įtakos taip pat turi šunų šeimininkų sanitarinis išprusimas bei kultūra. Atlikti tyrimai įvairiose šalyse parodė, kad aplinkos užterštumas toksokarų kiaušinėliais svyruoja nuo 1–3 proc. iki 57–60 proc. tirtų mėginių. Ypatingai bloga situacija stebima rekreacinėse zonose, kur žmonės dažnai poilsiauja su šunimis. Lietuvoje dirvožemio užterštumas toksokarų kiaušinėliais turi ryškią didėjimo tendenciją, jei 1997 m. teigiamų dirvožemio bandinių buvo 1,51 proc., tai 2006 m. jau 7,53 proc.

Žmonių toksokarozės paplitimas

Toksokarozė paplitusi visame pasaulyje, visuose žemynuose. Lietuvoje susirgimai toksokaroze oficialiai pradėti registruoti 1992 metais. Daugiausiai susirgimų buvo užregistruota 1998 metais (virš 300 atvejų), o nuo 1999 metų sergamumo toksokaroze rodiklis yra panašaus lygio. Kasmet Lietuvoje registruojama daugiau kaip 100 žmonių, sergančių toksokaroze. Tačiau oficialūs duomenys niekada neatspindi realaus žmonių sergamumo šia helmintoze. Sergantieji lengvomis ligos formomis dažnai nesikreipia į gydymo įstaigas arba nustatoma netiksli diagnozė.

Kas dažniausiai serga toksokarozė ?

Galima būtų išskirti rizikos grupes, tai yra grupes žmonių, kurie turi didesnę tikimybę užsikrėsti ir susirgti toksokarozė. Visų pirma tai vaikai. Dažniausiai šia liga užsikrečia ir serga 4–6, 10–14 metų amžiaus vaikai, kurie neturi reikiamų higieninių įgūdžių, silpna, dar nepakankamai susiformavusi jų imuninė sistema, užteršta aplinka, kurioje vaikai žaidžia, dažnas ir netinkamas bendravimas su savo augintiniais, kurie nereguliariai gydomi nuo kirminų. Nemažą riziką turi veterinarijos gydytojai, kurie gali užsikrėsti nuo užteršto gyvūnų kailio, vairuotojai, automobilių remonto darbuotojai, kurie remontuoja žemėtus automobilius, komunalinio ūkio darbuotojai, užsiimantys gatvių valymu, valkataujančių šunų gaudymu, žmonės, turintys daržus, sodus.

Kaip liga pasireiškia ?

Toksokarozės klinika priklauso nuo užkrato dozės, užsikrėtimo dažnumo, lervų lokalizacijos vietos, šeimininko imuninio atsako, ligonio amžiaus. Skiriamos visceralinė (vidaus organų) ir akių toksokarozės formos. Daugeliu atvejų, ypač patekus į organizmą mažam kiaušinėlių kiekiui, liga gali praeiti be simptomų. Tačiau ligonis gali karščiuoti, nors temperatūra dažniausiai būna neaukšta, atsiranda sausas kosulys, dusulys, dažni naktiniai kosulio priepuoliai. Kartais vargina pilvo skausmai. Ligonius pykina, jie vemia, viduriuoja. Protarpiais išberia ir niežti odą. Migruojančių lervų gali pakliūti į akis. Dažniausiai pažeidžiama viena akis. Nustatyta, kad sergantiems toksokarozė vaikams sumažėja vakcinacijos ir revakcinacijos prieš tymus, difteriją ir stabligę efektyvumas, nes toksokaros slopina imuniteto susidarymą prieš šias ligas.

Toksokarozės diagnostika ir gydymas

Tokie simptomai yra būdingi ir daugeliui kitų susirgimų, todėl norint patvirtinti diagnozę turi būti atliekami kraujo serologiniai tyrimai. Ši liga yra išgydoma naudojant tam tikrus antihelmintinius vaistus.

Kaip apsaugoti nuo užsikrėtimo ir nesusirgti?

Eidami pasivaikščioti su šunimi, nepamirškite pasiimti maišelio savo augintinio išmatoms surinkti, kad nebūtų teršiama aplinka: vaikų žaidimo aikštelės, smėlio dėžės, poilsio zonos, žaliosios vejos.

Rūpinkitės savo augintinio švara ir reguliariai jį gydykite nuo kirmėlių. Rekomenduojama mažiems šuniukams sušerti vaistų nuo kirminų 3 ar 4 sav. amžiaus, vėliau – 2,3,4,5,6, mėnesių amžiaus. Norint išvengti šio susirgimo, būtina nuolat valyti šunų guolius, suaugusius šunis reikia kas 3 mėnesius tirti ir užsikrėtusius gydyti.

Neleiskite laižyti šunims veido, indų, kuriuos naudoja žmonės, nes ant šuns snukučio, liežuvio gali būti parazitų kiaušinėlių, kurie gali patekti į žmogaus virškinimo traktą.

Grižę iš lauko, nevaikščiokite po butą nešvariais batais, nusiaukite juos prie durų, nes ant batų dažnai galima parsinešti nepageidaujama „lauktuvių“.

Nepamirškite labai atidžiai nusiplauti rankų šiltu vandeniu su muilu grįžus iš lauko, po darbo sode, darže, prieš valgį, pažaidus su šuniuku, kačiuku. Nevalgykite uogų (netgi surinktų miške), vaisių, daržovių, kad ir užaugintų ekologiškame, šviriame, nuosavame sode, prieš tai jų nenuplovę.

Vaikų smėlio dėžės yra patraukli todėl patartina nenaudojamas. Neleiskite vaikams žaisti smėlio nekeičiamas eilę metų. Smėlio vietose. Idealu būtų, jei jas

vieta kačių, šunų tuštinimuisi, smėlio dėžes uždengti. dėžėse, kuriose smėlis dėžes reikėtų įrengti saulėtose nakčiai galima būtų uždengti.

Vasarą iškylaujant lauke nukritusio ant žemės maisto geriau nevalgyti, jeigu jo negalima nuplauti. Maistą geriausia laikyti sandariuose induose, apsaugančiuose nuo dulkių, musių, kurios gali ant savo kojų pernešti parazitų kiaušinėlių.

Užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės centras,
gydytoja parazitologė A. Bartulienė